

87. Skylsta, Järfälla sn.

Litteratur: D 2: 39. UFT h. 3 (1873), s. 47.

Avbildning: Dybeck a. a.

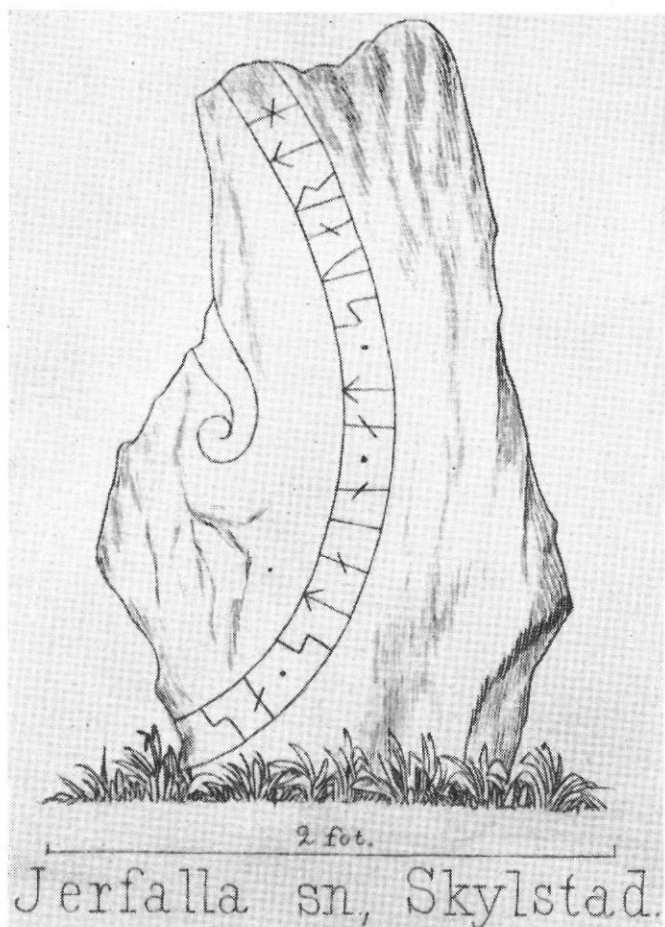

Fig. 70. U 87. Skylsta, Järfälla sn.
Efter D 2: 39.

Ett stycke av en runsten stod enligt Dybeck »på samma höjd som föregående ristning ... men söder om Krusbacka, ett stycke in i skogen». Den har senare icke kunnat återfinnas. Ingen av de många, som jag vid min inventering 1934 tillfrågade, visste sig ha sett den eller ha hört talas om den.

Inskrift (enligt Dybeck):

... sa · stain · at · suarth ...
 5 10 15

... [ræi]sa stæin at Svarth[aufoða] ...

»... resa stenen efter Svarthövde ...»

Om namnet *Scarthauföi* se U 52.

88. Skälby, Järfälla sn.

Pl. 54.

Litteratur: B 158, L 385, D 2: 41. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 288; O. Celsius, SR 2, s. 462; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 4, Anteckning (ATA); UFT h. 3 (1873) s. 48; E. Brate, Sverges runinskrifter, s. 44; Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift, bd 3, h. 7—8 (1915), s. 159.

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 158); Dybeck a. a.

Runstenen stod, enligt *Ransakningarna*, liksom den följande »i Skiählby Giärde». Träsnittet i *Bautil* (och Peringskiölds *Monumenta*) visar de båda stenarna stående bredvid varandra inom en krets av mindre, runda stenar, »en steenlagder ättehage». Celsius antecknar vid sitt besök på platsen den 1 aug. 1728: »et stycke ifrån Barkarby gästgifvaregård, emellan Väddesta och Skiälby i gårdet, i linddals vreten. 2 st. mitt emot och ut med hvarandra.» Dybeck fann dem »nordligt från Skälby, vid lägenheten Lindal»; U 89 var rest, U 88, »som en längre tid legat såsom dörrtröskel i Lindalen», låg kullfallen på marken. Vid Brates besök 1902 var den ena stenen, U 88, försvunnen; den söktes likaså förgäves vid min inventering 1934. År 1938 återfanns den av antikvarien E. Floderus vid Skälby gård, liggande på en gravhög 25 m. SÖ om flygelbyggnaden. Den skall resas på sin ursprungliga plats bredvid U 89.

Stenen saknar fot. Ristningen går nedtill nästan ända till stenens kant, som här förefaller att vara gammal och icke avslagen i senare tid. Stenen kan därför knappast ha varit rest, så som träsnittet i *Bautil* anger. Sannolikt har den legat på en grav, möjligen stödd på baksidan av andra stenar. Jfr U 85. Den ristade stenytan är synnerligen ojämn. Den har icke blivit i högre grad iordningställd och jämnad för sitt ändamål. Ristningen är delvis ganska otydlig och skadad.

Stenens höjd 1,20 m., bredd 0,80 m.

Inskrift:

sbialbupi : ok : uni : litu : raistu : stain : at : tipkuma : ikiporu

Spiallbudi ok Uni (l. Unni) letu ræistu stæin at Tidkuma, Ingiporu.

»Spjallbode och Une (l. Unne) läto resa stenen efter Tidkume, Ingetoras (man).»

Till läsningen: Av bst i 2 **b** finnas endast svaga spår. 10 **o** är säkert. 15—18 **litu** svagt, men säkert; icke **pair** eller **pair**. 15 **i**, 16 **i** och 18 **u** äro någorlunda tydliga; av bst i 17 **t** finnas

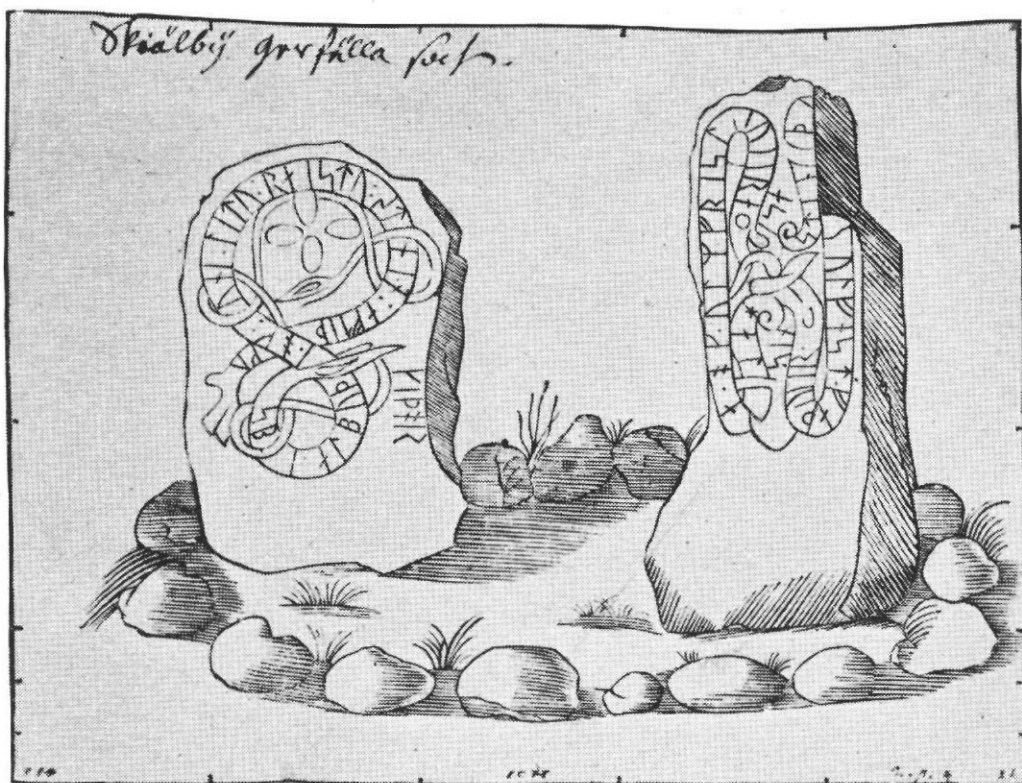

Fig. 72. U 88 och 89. Skälby, Järfälla sn. Efter B 158.

endast svaga spår. 31 **t** är säkert. Endast v. bst i 32 **t** finns bevarad. Säkert **t**, icke **k**. 35—36 **ku** stå i runslingans avslutning, 37—38 **ma** därunder, åtföljt av ett : 39—45 **ikiporu** står för sig självt på stenyttans högra del, utanför slingan. Hela ordet ganska otydligt. Tämmligen tydliga äro runorna 39 **i**, 41 **i** och 42 **p**. 40 är **k**, icke **f**. 43 **o** torde kunna anses säkert, ehuru bst endast äro synliga t. h. om hst. Av bst i 44 **r** synas endast de båda övre leden vara ristade; det nedersta är ersatt av en naturlig fåra. Rakt under 44 **r** finnes 45 **u**, tydligt. — Hadorph och Leitz: 2 **b** tydligt, 10 **o**. 30—45 **aftipkukipor**; runorna 37—38 **ma**, 39 **i** och 45 **u** saknas; för 31 **t** har felaktigt lästs **f**. — Celsius: 9 **a**, 32—34 **tip** (**t** med bst endast t. v.), 35—38 saknas, 39—45 **ekipor**. — Dybeck: 30—38 **at : kipkuma** ; 39—45 **ifipor**. Dybeck anmärker, att »de tu sista orden äro osäkra. Det sista törhända **fapor**».

Peringskiöld tolkar inskriften på följande sätt: »Spialbudde och Unne läto reesa Steen effter Gongethor. — Spialbudus et Uno curarunt erigi lapidem in memoriam Gungithori». — I *UFT* h. 3 (1873) översattes inskriften sålunda: »Spjallbode och Kune läto rista sten åt Tidgume(?), (sin fader?)».

Brate, som ju själv aldrig har sett stenen utan bygger på äldre avbildningar, vill i inskriftens sista ord läsa gudanamnet Tor och ger följande tydning: »Egendomligt är, att den korsprydda runstenen vid Skälby i Järfälla sn, Uppland, efter inskriften **sbialbupi : ok : uni : litu : raistu : stain : at : tipkuma** : 'Spiällbode och Unne läto resa stenen efter Tidkume', även har en ristning, som

måste vara återstod av [u]iki þor 'Skydde Tor!' och att sålunda kristen och hednisk gudadyrkan uttryckts på samma minnesvård. Måhända hava kristnade söner varit fördomsfria nog att låta en hednisk fader få med sig på gravvården en åkallan av hans egen gamla gud till gravvårdens skydd. Runstenen är jämförelsevis ung och tillkommen efter c. 1050. Brate sammanställer Skälby-inskriften med inskriften på Sö 140 Korpbron, Ludgo sn, där emellertid såväl läsningen **sipi þur** som tolkningen är högst osäker.

39—45 **ikiporu** måste vara genitiv av ett kvinnonamn *Ingipora*. Inskriftens slut torde vara ofullständigt; meningen har sannolikt varit, att de båda männen Spjallbude och Une ha rest stenen efter Tidkume, sin fader, Ingetoras man.

Såväl ornamentik som runformer och språkformer vittna om en ovan ristare. Egendomligt är **litu : raistu** med två finita verbformer; givetvis ett fel i inskriftens formulering, uppkommet genom ristarens osäkerhet och vacklan mellan de båda gängse formerna **raistu** och **litu : raisa**.

Spjallbudi förefaller vara ett speciellt svenskt namn. Det förekommer, utom här, flera gånger i uppländska inskrifter: L 585 Närtuna kyrka, D 1:32 Sjasta, Skoklosters sn, D 1:140 Vik, Balingsta sn, *UFT* h. 3, s. 217 f. Tängby, Löts sn, möjligen också L 517 Jädersta, Skepptuna sn och Dybeck, *Runa* (fol.) 1, s. 77 Örsta, Angarns sn. Utanför Uppland är det sällsynt: Ög 66, L 1021 Vendle, Dingtuna sn, Västmanland. Av de kända medeltida beläggen (Lundgren: *Spiälbodh*, *Spälbodh*, *Spiälbodhe*, *Spälbodhi*) härröra de flesta från Uppland, två från Södermanland, ett från Västmanland, ett från Hälsingland, tre från Ångermanland. Ursprungligen är det ett appellativum, som har blivit använt såsom tillnamn; jfr feng. *spellboda*, m. 'messenger, angel, ambassador, prophet; public speaker'. Ordet *spjall*, n. 'berättelse, nyheter, budskap' förekommer i isländskan endast i poesi och synes icke vara belagt i fornsvenskan; jfr feng. *spell*, fht. *spell*, got. *spill*. Ett jämtländskt och norrländskt namn är *Spjalli*, *Spiälli* (Lind, Lundgren), identiskt med appellativet isl. *spjalli*, m. 'vän'. — Ett mansnamn *Uni* eller *Unni* finnes belagt ytterligare ett par gånger: U 160, L 558 Lövestaholm, S:t Olovs sn. Jfr Lundgren-Brate: *Une* och *Unne* och I. Lundahl i *Rig* 17 (1934), s. 16 f. Emellertid kan här även läsas *Gunni*, eftersom föregående ord (**ok**) slutar på **k** och denna runa kan ha varit gemensam. Detsamma är fallet med U 160 **uk · uni**. Kortnamnet *Gunni* är relativt vanligt under vikingatiden och medeltiden. — Om namnet *Tidkumi* se Sö 187, U 103 och E. Brate, *Svenska runristare*, s. 61. — Om namnet *Ingipora* se Sö 347.

89. Skälby, Järfälla sn.

Pl. 55.

Litteratur: B 158, L 386, D 2:40. Ransakningarna 1667—84; J. Hadorph, *Resejournal* 1682; O. Rudbeck, *Atlantica* 2, s. 347 (avbildning), 550; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 288 f.; O. Celsius, *SR* 2, s. 448; R. Dybeck, *Anteckning* (ATA); *UFT* h. 3 (1873), s. 48; G. Stephens, *ONRM* 2, s. 787; E. Brate, *Anteckningar* 1902 (ATA).

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 158); O. Wallgren, litografi 1848 (ATA); Dybeck a. a. (även hos Stephens a. a.); Brate foto 1902 (ATA).

Runstenen står omkring 1 km. NNV om Skälby gård, invid södra sidan av gamla vägen Barkarby—Lövesta, där gamla utfarten från Skälby mynnar ut i denna väg. Strax bredvid är ett gränsrör med lantmätarmärke. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Rydboholm».

Hadorph uppger i sin *resejournal* som runstenens plats »Skälby wid Swartsiö vägen». Övriga äldre uppgifter, se föregående inskrift.

Grovkornig granit med jämförelsevis jämn och slät yta. Höjd 1,32 m., bredd (över mitten) 0,50 m. Ristningen är väl huggen och i stort sett även väl bevarad. Upptill på h. sidan har ett stycke fallit bort; det saknas redan på den äldsta avbildningen.